

Осмоловська Олена Юрївна,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри всесвітньої історії та археології

Національного педагогічного університету

імені М.П. Драгоманова

osmolovska.olena@gmail.com

СЕР КРИСТОФЕР РЕН: ФОРМУВАННЯ ВИГЛЯДУ ЛОНДОНА ПЕРІОДУ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ

У статті проаналізовано роль архітектора Крістофера Рена у формуванні архітектурного ансамблю Лондона періоду раннього Нового часу.

Висвітлено особливості процесів забудови Лондону після «Великої пожежі» 1666 року, які повністю змінили середньовічний вигляд міста, визначили нові тенденції архітектурного розвитку в Європі та складають історичну та архітектурну спадщину Лондона.

Ключові слова: Лондон, європейське геометричне планування, реконструкція, управління королівських робіт, історична та архітектурна спадщина Лондона.

SIR CHRISTOPHER WREN: SHAPING LONDON OF EARLY MODERN AGES

The article analyzes the role of architect Christopher Wren in shaping the architecture of London in the early Modern Ages period. The main details of rebuilding London after the 1666 “Great Fire” are highlighted. This has completely changed the medieval appearance of the city and identified new trends in the European architectural development and still constitutes the historical and architectural heritage of London.

Key words: London, European geometric planning, reconstruction, management of royal works, historical and architectural heritage of London.

Дослідження даної проблематики здійснювалося переважно представниками західної історіографії, у першу чергу, саме англійської. Багато наукових розвідок зроблено професором Саймоном Терлі – провідним істориком архітектури. Протягом тринадцяти років він був керівником відділу англійської спадщини, головним радником уряду з питань історичного середовища в Англії та приділив увагу дослідженню архітектурної спадщини Крістофера Рена [7]. Джеккі Крайвен має ступінь доктора мистецтв і викладає в Університеті штату Нью-Йорк в Олбані, має статті, присвячені архітектурі та внеску Крістофера Рена у формування вигляду Лондона після 1666 року [3]. Роботи Джеймс Лизер, Тома Мастерса [4; 5] висвітлюють взаємозв'язок проблем перебудови Лондона з іншими процесами в Англії. Також важливими є наукові доробки та публікації дослідників Королівського музею Грінвіча [6].

«Архітектура має своє політичне використання; громадські будівлі є окрасою країни;

вона створює націю, приваблює людей і комерцію; змушує людей любити рідну країну... Архітектура спрямована на вічність» [3]. Це одна з цитат, що приписувана серу Крістоферу Рену, англійському архітектору, якому вдалося змінити середньовічний вигляд британської столиці, сформувати її нове обличчя та залишити після себе слід, живий і сьогодні, демонструє нам чудові архітектурні споруди, що складають історичну та архітектурну спадщину Лондону.

У 17 столітті архітектура вважалася заняттям, яким міг займатися будь-який джентльмен, який отримав освіту в галузі математики. Інтерес Рена до архітектури виник із його вивчення фізики та техніки. Крістофер Рен – оxfordський професор математики, вчений та архітектор, почав проектувати будівлі, коли його дядько, єпископ Елі, попросив його спланувати нову каплицю для коледжу Пембрук у Кембриджі. До реконструкції Лондона за його проектами було побудовано: Нову каплицю для коледжу Пембрук,

Кембридж (1663–1665 рр.) та Шелдоніанський театр в Оксфорді (1664–1668 рр.).

Архітектурний талант Рена повною мірою розкрився після Великої Лондонської пожежі – «*Great Fire*» – 1666 року, хоча король Карл II консультувався з Реном щодо ремонту середньовічного собору Святого Павла ще до цієї жахливої події. Навесні 1666 року Крістофер Рен зробив свій перший проект купола для собору Святого Павла, який було затверджено 27 серпня 1666 року. Однак вже за тижень Велика Лондонська пожежа повністю руйнує старий собор Святого Павла, а також і більшу частину міста. «Гігантська вогняна дуга з милію завдовжки перекинулася з одного кінця мосту на інший, вбігла на пагорб і вигнулася, наче лук. Видовище це привело мене до глибокої зневіри; я не міг стримати сліз, дивлячись на охоплені полум'ям церкви і будинки, чуючи невмовний шум всепожираючого вогню і жалібний тріск будинків, що руйнуються» [2]. Так описав у своєму «Щоденнику» Семюель Піпс Велику Лондонську пожежу 1666р. Пожежа практично знищила місто, згоріло 13 200 будинків, 87 церков, собор Святого Павла та більшість офіційних будівель Лондона. Було погоджено, що 51 з цих спалених храмів мають бути відбудовані та профінансовані за рахунок податку на вугілля [5].

Рен у той час перебував в Оксфорді, але він швидко приїхав до Лондона. Вже між 5 і 11 вересня (пожежа тривала з 2 по 6 вересня) 1666 р. ним було встановлено точну площу спустошення, розроблено план відбудови міста і подано його Карлу II на розгляд.

Рен запропонував план реконструкції лондонського Сіті (436 акрів), яке було спустошене пожежею. Тоді вперше виникла думка про створення впорядкованого та геометричного генерального плану Лондона. За задумом Рена, Лондон мав складатися з кількох великих площ, геометрично пов'язаних між собою довгими бульварами. Інші архітектори також подали плани реконструкції міста. У 1666 році був прийнятий «Закон про відбудову Лондона», який передбачав перебудову деяких основних будівель. 29 березня 1669 року сер Крістофер Рен став інспектором королівських робіт. У той час діяло Управління робіт, яке займалося великими будовами, а офіс став архітектурним центром нації. Протягом трьох десятиліть його

очолював Крістофер Рен. За цей період було не лише відновлено собор Святого Павла. Карл II захоплювався ідеями Рена, але, незважаючи на явне бажання короля змінити Лондон, можливості надати архітектору повну свободу дій він не мав. Незабаром після пожежі власники нерухомості згадали про свої права та почали розбудовувати будинки на ділянках відповідно до колишньої середньовічної схеми вулиць. У надії уникнути судових позовів із купцями, Карл лише наполягав на тому, щоб старі дороги були розширені, а будівельні стандарти покращено. Через це багато ідей Рена збереглися лише у вигляді проектів, опрацьованих на папері. Отже, хоча Рен не зміг повноцінно реалізувати свій задум про надання Лондону європейського геометричного планування, він фактично був першим, хто реалізував план, своєрідну естетичну програму для підвищення його мальовничості. Це була людина, яка інстинктивно відчувала місто та його зовнішній вигляд [7].

Однак деякі зміни в будівельних стандартах того часу все ж таки відбулися: у 1667 році суд ухвалив закон, згідно з яким у місті не дозволялося будувати висотні житлові будівлі, а також заборонялося використовувати в обробці дерев'яні матеріали. Крім того, деякі вулиці Лондона справді стали ширшими, а відкриті причали та набережна біля Темзи полегшили доступ до річки на випадок можливих пожеж у майбутньому.

Згодом у руки Крістофера Рена було передано ще один важливий проект, цього разу – на відновлення п'ятдесяти однієї парафіяльної церкви Лондона після пожежі.

У 1675 році Рен отримав доручення від Карла II, яке, напевно, було для нього особливим. Ідея полягала в тому, щоб створити Королівську обсерваторію. Король сподівався, що правильне вивчення Місяця та зірок допоможе вдосконалити навігацію на морі. Оскільки першу частину своєї кар'єри Крістофер Рен працював астрономом (у 1657 році, коли Рену було лише 25 років, він був призначений професором астрономії в Грінвіцьку королівську обсерваторію), то нова будівля Королівської обсерваторії в Грінвічі, яку він спроектував, поєднує обидва аспекти його роботи: астрономію та архітектуру [6].

Головний шедевр – новий Собор Святого Павла – було завершено 1711 року, він будувався

протягом 36 років. Рену нарешті виплатили половину його зарплати, яку, в надії на прискорення прогресу, парламент утримував 14 років, починаючи з 1697 року.

Також за проектами Рена будуються: Королівська лікарня (шпиталь для ветеранів, у першу чергу морських) в Гринвічі, південний фронт палацу Хемптон-Корт, Кенсінгтонський палац, Будинок Мальборо, Королівський театр Друрі-лейн (єдине творіння, що не дійшло до нашого часу). За величезні заслуги у 1673р. Крістофера Рена було посвячено в лицарі.

Цікаві факти супроводжують будівництво Гринвічської лікарні: контракт на постачання цегли для будівлі уклав пан Деніел Фо, який пізніше став відомим як Даніель Дефо, автор «Робінзона Крузо». Одним із радників скарбника Джона Евеліна, що займався фінансуванням даного будівництва, був Семюель Піпс, автор відомого «Щоденника». Фінансування госпіталю, як для його будівництва, так і для обслуговування, завжди було проблемою, тому постійно тривав пошук різноманітних джерел доходу. Це включало збір коштів за приватними підписками, лотерею, грошові призи з ворожих кораблів, захоплених у морських битвах, а також штрафи та конфісковані багатства. Найвідоміший внесок у фінальній категорії був, наприклад, від конфіскованого скарбу капітана Кідда, який був страчений за піратство [6].

У 1671–1677 рр. Крістофером Реном було розроблено та побудовано Монумент у пам'ять страшної пожежі 1666 року, який став також однією з його найвідоміших робіт у місті. Монумент прикрашає Лондон і сьогодні, станція

метро поряд із ним має однойменну назву. Він представляє собою просту доричну колону з оглядовою платформою і увінчаною мідною кулею, яка ніби виходить з полум'я. Пам'ятник – це спільна робота Рена та його колеги-архітектора Роберта Гука. Висота пам'ятника – 202 фути (62 м) – означає, що це стільки ж футів, як і відстань від пекарні Томаса Фаррінера, де почалася пожежа

Крістофер Рен помер у 1723 році у віці 91 року, поховали його 5 березня в південно-східному кутку крипти собору Святого Павла, найвизначнішого творіння архітектора, де є пам'ятник на його честь. Це проста кам'яна дошка з написом, зробленим старшим сином і спадкоємцем Рена, Крістофером Реном Молодшим. Напис латиною, вписаний у коло з чорного мармуру на головній підлозі під центром купола, звучить так: «Тут, у його основі, лежить архітектор цієї церкви та міста Крістофер Рен, який прожив більше дев'яноста років не для власної вигоди, а для суспільного блага. Читачу, якщо ти шукаєш його пам'ятник – подивись навколо. Помер 25 лютого 1723 року у віці 91 року» [5].

Досягнення Крістофера Рена за довге життя були значними. Він був одним із перших професійних архітекторів Англії, хто мав глибокі знання в інженерії. Він ввів у Британію стиль бароко, хоча надав йому більш стриманий колорит, ніж на континенті. Було створено нове обличчя Лондона, яке разом з іншими змінами, що відбувалися в країні, стали символом переходу від епохи середньовіччя до раннього Нового часу.

Список використаних джерел:

1. Карпова Ю. Человек, который перестроил Лондон. Как Кристофер Рен изменил британскую столицу. URL: <https://zimamagazine.com/2021/10/chelovek-kotoryj-perestroil-london-kak-kristofer-ren-izmenil-britanskuyu-stolicu/>.
2. Пипс Семюэль. «Дневник». URL: <https://www.litmir.me/br/?b=178429&p=6>.
3. Craven Jackie. Sir Christopher Wren, the Man Who Rebuilt London After the Fire (1632–1723). URL: <https://www-thoughtco-com.translate.goog/sir-christopher-wren-rebuilder-of-london-177429>.
4. Leason, James (1962). *The Plague and the Fire*. London : George Allen and Unwin. URL: <https://ru.scribd.com/book/206850828/The-Plague-and-The-Fire>.
5. Masters, Tom; Fallon, Steve; Maric, Vesna (2008). *London*. Lonely Planet Publications, p. 111. URL: <https://books-google-be.translate.goog/books?id=VpaytmFdQbIC&pg>.
6. Royal Museums Greenwich. URL: <https://www-rmg-co-uk.translate.goog/stories/topics/christopher-wren?>
7. Thurley Simon. Sir Christopher Wren: Buildings, Place and Genius. URL: <https://www-gresham-ac-uk.translate.goog/watch-now/sir-christopher-wren-buildings-place-and-genius?>
8. Tinniswood Adrian. *His Invention So Fertile: A Life of Christopher Wren*. Oxford University Press, 2001. URL: <https://www.worldcat.org/search?q=isbn%3A0195149890>.